

Smiljana Zrilić, Irena Klasnić
i Marina Đuranović:
**NEPOŽELJNA
PONAŠANJA DJECE:
rana, predškolska
i mlada školska dob**

Hrvatska sveučilišna naklada,
Sveučilište u Zadru i
Sveučilište u Zagrebu – Učiteljski
fakultet, 2024., Zagreb, 197 str.

Sveučilišni udžbenik *Nepoželjna ponašanja djece: rana, predškolska i mlada školska dob*, autorica Smiljane Zrilić, Irene Klasnić i Marine Đuranović, predstavlja sveobuhvatan vodič za razumijevanje i upravljanje nepoželjnim ponašanjima djece u ranoj dobi. Autorice su usmjerene na razvojne faze koje obuhvaćaju vrtičku, predškolsku i mladu školsku dob, nudeći teorijska objašnjenja i praktične savjete. Kroz analizu rizičnih i zaštitnih čimbenika koji utječu na ponašanje djeteta, ovaj sveučilišni udžbenik pruža dragocjene uvide za odgojitelje, učitelje i roditelje u prevenciji i rješavanju različitih oblika nepoželjnih ponašanja.

Udžbenik se sastoji od sedam cjelina: Uvod, Rizični i zaštitni čimbenici nepoželjnih ponašanja, Nepoželjna ponašanja karakteristična za djecu rane, predškolske i mlade školske dobi, Lakše uočljiva nepoželjna ponašanja djece, Teže uočljiva nepoželjna ponašanja djece, Uloga odgojitelja i učitelja u razvoju socijalnih kompetencija i prevenciji nepoželjnih ponašanja te Partnerstvo roditelja, odgojitelja i učitelja.

Uvodni je dio usmjeren na rizične čimbenike koji utječu na razvoj nepoželjnih oblika ponašanja kod djece od najranije dobi, s naglaskom na ključnu ulogu obitelji, odgojitelja i učitelja u sprječavanju ozbiljnijih poremećaja u ponašanju. Autorice navode kako disfunkcionalne obitelji, neprikladni roditeljski odgojni stilovi i

suvremeni izazovi, poput pretjerane upotrebe digitalnih medija, mogu pridonijeti negativnim obrascima ponašanja. S druge strane, pozitivni zaštitni čimbenici, kao što su podržavajuće okruženje vrtića i škola te kvalitetna komunikacija i suradnja s roditeljima, ključni su za razvoj socijalnih kompetencija i prevenciju ozbiljnijih poremećaja. Posebno se naglašava važnost intervencije odgojitelja i učitelja u najranijoj dobi te uspostava partnerstva s roditeljima kao ključnih faktora u osiguravanju optimalnog razvoja djece.

U drugom su dijelu opisani rizični i zaštitni čimbenici koji utječu na pojavu i razvoj nepoželjnih ponašanja kod djece. Navedeno je kako različiti biološki, obiteljski i vršnjački čimbenici mogu povećati rizik od problematičnog ponašanja, dok zaštitni čimbenici mogu smanjiti tu vjerojatnost. Također, detaljno se razmatraju tri konceptualna modela – model kompenzacije, model izazova i model zaštite – koji objašnjavaju interakciju između rizičnih i zaštitnih čimbenika te ukazuju na važnost programa prevencije i rane intervencije.

U sljedećem dijelu razmatra se klasifikacija nepoželjnih ponašanja djece na lakše i teže uočljiva.

Lakše uočljiva nepoželjna ponašanja djece uključuju agresivnost, laganje, neposluš, prkos i nedisciplinu. Svaki od ovih oblika ponašanja razmatran je kroz različite teorije. Primjerice, agresivnost je složen fenomen s više teorijskih objašnjenja. Prema nekim teorijama, agresivnost se smatra naslijeđenom karakteristikom, drugi je vide kao stečenu, dok novije teorije prepoznaju oba utjecaja. Navedene su teorije nagona, bihevioralne i biološko-fiziološke teorije, koje agresivnost objašnjavaju kroz urođene nagone, učenje ili biološke čimbenike. Bez obzira na to javlja li se kao direktno agresivno ponašanje (fizičko ili verbalno) ili indirektno (socijalno), autorice ističu važnost rane intervencije i postavljanja jasnih pravila za prevenciju eskalacije. Laganje se često javlja kao obrambeni mehanizam kojim dijete izbjegava kaznu ili neuspjeh, a povezano je s razvojem kognitivnih vještina djeteta. Zanimljivo, djeca počinju lagati već između druge i treće godine koristeći prosocijalne ili asocijalne laži. Iako laži mogu biti zabavne u ranom djetinjstvu, česta pojava laganja kasnije može postati ozbiljan problem. Naime, kako djeca rastu, njihove laži postaju sofisticiranije i teže ih je otkriti. Neposluš obično nastaje između 18. i 24. mjeseca kao razvojna faza, a očituje se odbijanjem izvršavanja zahtjeva ili kršenjem pravila. Etiologija neposluha uključuje postavljanje neprimjerenih i nerealističnih zahtjeva, privlačenje pažnje, umor, frustraciju i neadekvatan odgoj. Postupci roditelja, odgojitelja i učitelja moraju biti u skladu s dobi djeteta te se provoditi kontinuirano i strpljivo. Osim neposluha, u knjizi je detaljno opisan prkos kao aktivan otpor djeteta i njegovo odbijanje izvršavanja zadataka. Navedene su osnovne razlike prkosa (otvoreni i prikriveni) te osnovne karakteristike prkosnog ponašanja. Iako se pojam discipline ne-

rijetko pogrešno interpretira i povezuje s kažnjavanjem i krutim, strogim odgojem, autorice ističu njezine pozitivne posljedice te potrebu razvoja samodiscipline djeteta. Navedeni su oblici ponašanja koji se javljaju kao posljedica nepriznavanja odgojnog autoriteta te najčešće karakteristike nedisciplinirane djece. Osim toga, prikazani su primjeri discipliniranja učenika u prošlosti, ali i savjeti za bolje i učinkovitije upravljanje ponašanjem djece. Cijelo poglavlje donosi relevantne znanstvene podatke, rezultate istraživanja, savjete za odgojitelje, učitelje i roditelje te niz zanimljivih i inspirativnih priča i iskustava.

Peta cjelina uključuje teže uočljiva nepoželjna ponašanja djece: plašljivost, povučenost, potištenost, razmaženost, pretjerana uzornost, nemarnost, nametljivost i krađu. Plašljivost se opisuje kao normalna reakcija djece u ranom djetinjstvu, no kada strah nije razmjern uzroku, smatra se neprihvatljivim ponašanjem, pa čak i poremećajem u ponašanju. Detaljno su navedeni razvojni strahovi djece prema dobi te je prikazana etiologija dječjeg straha i prevalencija. Povučenu djecu prepoznaje se po mirnoj, tihoj, bojažljivoj prirodi i sklonosti povlačenju u sebe. Uzroci socijalne povučenosti najčešće uključuju temperament, kvalitetu ranih emocionalnih veza s roditeljima (najčešće s majkom), roditeljske stilove odgoja i okolnosti prije pojave problema. Socijalna povučenost može biti prolazna faza u razvoju, no može postati i trajni obrazac ponašanja. S druge strane, potišteno dijete često je bezvoljno, povučeno, plačljivo, a potištenost ponekad prethodi depresiji. Ostala teže uočljiva nepoželjna ponašanja, poput razmaženosti, pretjerane uzornosti, nemarnosti, nametljivosti i krađe, također su znanstveno objašnjena i popraćena zanimljivim pričama i iskustvima odgojitelja.

U šestom poglavlju objašnjava se uloga odgojitelja i učitelja u razvoju socijalnih kompetencija i prevenciji nepoželjnih ponašanja. Uz roditelje, odgojitelji i učitelji imaju ključnu ulogu u poticanju i razvoju dječjih socijalnih i emocionalnih kompetencija, čime ujedno doprinose prevenciji nepoželjnih ponašanja. Autorice ističu karakteristike uspješnih i kompetentnih učitelja i odgojitelja, naglašavajući važnost razvijenih socijalnih i emocionalnih kompetencija kako bi ih mogli razvijati kod djece koju odgajaju.

U posljednjem poglavlju udžbenika autorice naglašavaju nužnost uspostavljanja dobre suradnje odgojitelja i učitelja s roditeljima. Važnost suradnje prikazana je kroz povijesne crtice s mislima značajnih pedagoga, ističući kako partnerstvo roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika ima pozitivan učinak na cjelokupan dječji rast i razvoj te doprinosi lakšem i uspješnijem funkcioniranju djece u obiteljskom i odgojno-obrazovnom kontekstu.

Sveučilišni udžbenik *Nepoželjna ponašanja djece: rana, predškolska i mlađa školska dob* obuhvaća bogatu znanstvenu literaturu, praktične primjere i korisne

preporuke za odgojitelje, učitelje i roditelje. Autorice vješto povezuju teorijske spoznaje s iskustvenim prikazima i ilustrativnim primjerima iz prakse, čineći tekst pristupačnim i vrijednim za svakodnevnu primjenu. Lakoća čitanja i primjenjivost sadržaja čine ovaj udžbenik neizostavnim resursom za sve koji žele unaprijediti svoje razumijevanje dječjeg ponašanja, podržati razvoj socijalnih kompetencija i učinkovito prevenirati nepoželjna ponašanja. Uz praktične smjernice, udžbenik nudi i vrijedan pregled znanstvenih spoznaja, što ga čini dragocjenim izvorom i za istraživače ovog područja.

doc. dr. sc. Tomislava Vidić
Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet
tomislava.vidic@ufzhg.hr
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2040-2667>